

Samlerens Store Krydsords Leksikon

Anmeldt af Per Finn Jacobsen

Samlerens Store Krydsords Leksikon
Redigeret af Børge Priskorn
Ny udgave ved Knud H. Ditlevsen
og Jørgen Lethan, 1991
538 sider
ISBN 87-568-1008-3
Samlerens Forlag

Løsning af kryds og tværs-opgaver er en udbredt hobby, for mange blot et afslappende tidsfordriv, mens andre lever i håbet om at få del i en af de forholdsvis beskedne præmier, som dag- og ugeblade udsætter til de heldige vindere.

Fælles for alle krydsordsløserne er et behov for diverse hjælpemidler. Det gælder ikke mindst, når det drjer sig om de mere avancerede opgaver, som findes i bl.a. Weekend avisen. Kun universalgenier vil kunne klare Hartlings dobbelt-kryds uden hjælp i opslagsværker.

Leksika og ordbøger, navnlig fremmedordbøger, er rare at have ved hånden, men én gruppe opslagsværker kommer de inkarnerede opgaveløserne ikke uden om: de specielle krydsordsleksika, hvoraf der findes en del på markedet.

En af de ældste er *Samlerens Store Krydsords Leksikon*. Det udkom første gang i 1954, iværksat og redigeret af forlagets direktør Børge Priskorn. Det kom oprindeligt i tre bind: Første bind med emner opsat efter antallet af bogstaver i ordene og ordnet alfabetisk, andet bind var en synonymordbog og tredje bind en frem-

medordbog. De tre bind blev senere slået sammen til ét bind. Værket var fra starten en succes. Fra 1954-1991 er opslagsværket udkommet i 34 oplag, lettere revideret og ajourført hen ad vejen og solgt i ca. 550.000 eksemplarer. Det kan derfor med rette betegnes som klassikeren i denne specielle genre.

En klassiker i ny udgave

Efter grundlæggerens død tog forlaget initiativet til en omfattende revision, som blev overladt til to erfarne forlagsfolk: Knud H. Ditlevsen og Jørgen Lethan.

Den ny udgave er forsynet med et tiltrængt forord, der redegør for bogens systematik, og en udvidet, mere specificeret indholdsfortegnelse, som gør det lettere for brugerne at orientere sig i den enorme mængde af begreber og ord: Emnedelen der består af 23 hovedgrupper, der igen er

Videnskabsmænd · Forsker

3	t	OTTO	FERMI		
d	DAM	f	PARE	a	FITCH
d	FOG	e	PAUL	ø	FREUD
a	GEO	d	RASK	t	GAUSS
a	HOE	a	RICE		GUIDE
t	OHM	a	SALK	a	HARDY
a	ROY	e	WATT	t	HERTZ
f	SAX	t	WEIL	d	JERNE
		d	WORM	a	KILBY

Emnedelen er sat med Courier – en såkaldt skrivemaskineskrift, fordi ordene er opstillet lodret i grupper efter bogstavantal. Hvert bogstav skal have samme bredde. Hel størrelse.

- regulær, reputabel, respekto-
bel, retfærdig, retsindig, ret-
tænkende, solid, stabil, på-
lidelig redelig, sandtro, sand-
færdig, sandhedskærlig,
tilforlædig, troværdig, ve-
derhæftig, ærlig, **trofast** de-
vot, fidel, hengiven, hvid,
håndgangen, loyal, pligtro,
tro, ubestikkelig, ubrødelig,
uvigselig.
- 1014 Retskaffen** person gen-
leman, hædersmand, mand af
/ord/ærel/.
- 1015 Retssag** kæremål, proces,
sag, sagsanlæg, søgsmål,
trette.
- 1016 Rettidig** beids, i tide,
tidssnok, præcis, punktligt, på
slaget, til tiden.
- 1017 Rig** bemålet, formuende,
have pengesom græs, hold-
den, kapitalsterk, penge-
sterk, ved muffen, velha-
vende, velsitueret, velstillet,
velstående.
- 1018 Rigdom** formue, guld-
grube, kapital, luksus, skat,
velstand.
- 1019 Rigmand** finansstærke,
gulddreng, guldfisk, guldfugl,
kapitalist, krævs, luksurdyr,
magnat, mængdemiljonær,
matador, milliarder, millio-
nær, nabob, pengearistokrat,
pengefyrste, pengemand,
plutokrat, Rockefeller, Roth-
schild, velhaver, yuppie;
dollarprinsesse, luksuskvinde;
- 1020 Ringet** bourgeois, burgø-
ser, overklassemeneske,
patricier; **aristokrati** bour-
geois, jetsé, overklasse,
plutokrati, society.
- 1020 Ringagt** despekt, foragt,
hån, nedvurdering; **spot**
forhånelse, persiflage, sarkas-
me, satire, smæde, snert,
spe, spydighed; **hovmod**
arrogance, autolatri, hoffer-
dighed, ophæsthed, over-
legenhed, pretention, selv-
glæde, suffisance.
- 1021 Ringagte** abjicere, /agte/
regne/ for intet, despektere,
foragte, forklejne, forsmå,
ikke regne /med/for noget/,
kassere, kisse ad, misbillige,
miskende, nedvurdere, rynke
- på næsen ad, se ned på,
sjofle, sætte lavt, vrage;
affærdige; **undervurdere** de-
savouere, undervurdere; **for-
håne** beskæmme, gøre nar
/ad/af/ harcelere, hudflette,
latterliggøre, mokere, morti-
ficere, persiflere, rællere,
spotte, ydmyge, åle; **ignorere**
behandle som luft, forbigå,
ikke tæns/værdige et bille/
negligere, overhøre, overse,
se over hovedet, tilsidestætte,
vende ryggen (til).
- 1022 Ringestagende** foragtelig,
hånlig, hånsk, ironisk, mok-
kant, sardonisk, sarkastisk,
satirisk, spøtsk, spottende,
spydig, **uærbødigt** irreverent,
pietetsløs, respektløs; **hov-
modig** arrogant, forfølgelig,
fornem, highbrow, højbrø-
net, hoffærdig, hoven, hov-
skisnovski, høj i hatten, høj-
rumpet, højrovet, indbildsk,
kry, kæphest, kålhøgen, op-
blæst, overlegen, prætentøs,
sej, selvglad, selvgod, selvti-
freds, skidtvigtig, stolt, stors-
tæg, stor i slaget, storsnu-
det, suffisant, vigtig.
- 1023 Ringestaget** person ske-
pot, den grimme ælling,
skumpelskud; paria, udskud
- 1024 Ro**, gå til gå *fi dvaler/ hvi*
senj; *sove ind* falde /hen/
søvn/, slumre ind.
- 1025 Rødet**, være flyde, seje,
svemme.
- 1026 Ros** anerkendelse, an-
prisning, eloge, hæder, kom-
pliment, lovtale, olibanum,
pris; **lovord** paneegyrik; **for-
herligelse** spottelse, glorifika-
tion, hyldest homæt, ova-
tion, salut, tribut, virak;
klapsalve akklamation, ap-
plaus, bifald, fremkaldelse,
håndklap; **leveråb** hil, leve,
vært; **udmærkelse** egrege,
hædersbevisning, laurbær,
æresbevisning; **diskinction**
dekoration, gyldne kæder,
medalje, orden, ridderkors;
adling nobilitering, ridder-
slag.
- 1027 Rotation** cirkulation,
gyration, kredsløb, omløb;
malstrøm hvirvel, strøm-

hvirvel; **hvirvelvind** cyklon,
tornado.

1028 Rotere cirkle, dreje,
hvirvle, revolvere, skru-
sturre, spinde, svinge, mal-
le, trille; cirkulere, roulere,
versere, pulser.

1029 Rumlig plastisk, stereofon-
sk, stereometrisk, stereo-
skopisk, tredimensional, 3-d.

1030 Rumme gemme, indbe-
fatte, indholde, holde, huse,
kapere, omfatte, omspænde.

1031 Rund cirkelformet, cirku-
ler, kredsførmig, kuglefor-
met, orbikular, ringformet,
sfærisk; cylindrisk, valsefor-
met.

1032 Rundkreds cirkel, krans,
kreds, orbis, ring, rotunde.

1033 Rutine færdighed, greb,
håndlag, snide, tag, teknik,
træning, øvelse; sagkund-
skab, pragmatik, praktik.

1034 Rytte forlydende, høren-
sagen, sigende; **folkesnak** løs
tale, sladder, snak

1035 Ryttes forlyde, fortælles,
hedde sig, komme for are,
siges, sive ud, spøtges, ud-
spredes, være ganske vist.

1036 Ryste bæve, bævre, cho-
kere, dirre, oscillere, ruske,
sitte, skælve, svinge, tremu-
lere, vibrere, virre; **blinke**
glippe, misse, myse, plire;

logre svan; **gestikulerer**
fægte; **sprælle** sparke,
spjette, sprætte; **hoppe**
springe, viltligere.

1037 Rækkefølge følge, orden,
række, sekvens, serie, skala,
succession, suite, træk, tur-
nus.

1038 Rænkefuld beregnende,
chikanøs, falsk, insidioso,
intrigant, jesuitisk, lav-
lumsk, lusket, malicios, pa-
nurgisk, perfid, træk, ufin,
underfundig; **forfaren** astu-
tios, dreven, duskdreven,
erfaren, fiffig, forslagen,
klog, listig, polisk, raffineret,
slu, smart, snedig, smil, snu,
sveden, udregnet, udspæ-
leret; behændig, glat, smidig,
åleglat.

1039 Rænker anslag, calliditet,
chikane, intriger, kabale,

venlig typografi, som gør bogen mere
overskuelig. Det gælder især for syno-
nymregisteret og fremmedordsdelen.

Bogen indhold er blevet væsentlig
udvidet. Nye politikere og stats-
mænd, forfattere, komponister, ma-
lere osv. er kommet til, og den tekni-
ske udvikling har skabt behov for nye
termer, ikke mindst på edb-området.

Blandt politikere/statsmænd regi-
strerer man, at bl.a. Auken, Engell,
Fog, Havel, Jelved, North, Nyrup og
Pen er kommet til. Men man støder
også på Clausen, Eriksen, Hansen og
Jørgensen, og blandt forfattere og
skuespillere Hansen, Jensen, Nielsen,
Rasmussen og Sørensen. Her ville
fornavne være velgørende. I de mere
avancerede opgavetyper er der ofte
behov for fuldt navn, og der strækker
de almindelige sen-navne ikke til.
Dette til overvejelse for udgiverne,
når der bliver tale om en ny revision
og ajourføring.

Selvfølgelig er det umuligt at få alt
og alle med, og under brugen støder
man derfor på mangler, fx er Burke
medtaget under forfattere, men burde
også figurere blandt statsmænd og
filosoffer, og trykfejl er selvfølgelig
også her uundgåelige. Eksempelvis er
staten Maine blevet til Maime, men
alt dette kan rettes i et nyt oplag/ny
udgave, som sikkert allerede er under
forberedelse.

Kryds og tværs-opgaveløserne er
godt hjulpet med denne reviderede og
ajourførte udgave af Priskrøns pioner-
værk.

*Synonymdelen. Her føres man fra et omfattende
register via en nummerhenvisning ind til de enkelte
synonymgrupper. Skriften er Times. Nedsat
størrelse.*

inddelt i 108 emnegrupper med i alt
ca. 41.000 ord, synonymdelen som
omfatter 1475 grupper med i alt ca.
25.000 ord, og fremmedordsdelen der
indeholder ca. 25.000 ord med korte
og koncise ordforklaringer.

Udgifterne har valgt en mere læse-